

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XIII-ik évf.

September, October. 1878.

5-ik füzet.

INTÉS AZ EGYETÉRTÉSRE.

Egyházi beszéd. *)

MÓZES ANDRÁS,
abrudbányai lelkésztől.

Filipp. 2. 2. Teljesítsétek bé az én örömemet, hogy egyenlő indulattal legyetek, egy szerelmetek legyen, egy értelemmel és egy akarattal legyetek.

Mint hajdan Izrael gyermeke rajongó hitének netovábbját, a jeruzsálemi templom pitvarát, édes vágyódással lépém át én is KH. központi anyacklézsiánk e Sionjának küszöbét, nem azért, mintha korlátolt hitem Isten imádhátását itt vagy amott, a Sionon vagy a Gárizim hegyén kiváltságoltatná, mert hiszen széles e mindenség Isten temploma, az ő jelenléte mindenhol nyilvánul, s egy vallásos buzgó kebel bárhol imádhhatja Istenét; hanem, mert egykori éveim szebb és boldogabb napjai a hitnek, a vallásosságnak itt szentelődének fel, szívem és lelkem pedig e szent emelvényről lehangzott igék varázs ereje által levének egy felsőbb, egy tökéletesebb lény, az egy igaz Isten imádása s igéje hirdetésére elzalogosítva. S mégis, midőn már itt állok e dicső magaslaton; itt az erkölcsi élet fejlesztő iskolája, az Istennel való társalkodás helyén, hogy mint hajdan Mózes, a nagy népvezér a sinai hegy aljában az Isten akaratára várt néppel tevé, szóljak e nagyérdemű gyülekezethez az Urnak nevében, s vallásos érzelmeinek, kegyes óhajtaipak az ő vele való szív és lélekbeni ölelkezésnél szószólója, közvetítője legyek: bizonyos megihletődésszerű félcmet magamtól el nem titkolhatok.

Erőtlen ségem érzetének nyilvánulása ez K.H! az idő szelleme, a kor vívmánya s követelményeivel szemben, melyek hovatovább nagyobbak lesznek, s nagyobb felelősség, többet követelés súlyával néznek az élet küzdterén minden emberrel szemben.

Látom a kibontott zászlót s rajta a szellem geniusának varázs igéjét: „haladás.“ Látom, hogy emberi nemünk, mintha százados

*) Elmondott Kolozsvártt 1878. aug. 25-én az unitáriusok főtanácsi gyűlése alkalmával.

mulasztások terhe nyomná vállát, vagy mintha adósa maradt volna a multnak, terhétől menekülni akar, tartozásait fizetni törekszik, s magának jobb létet igyekszik biztosítani fent és alant, anyagi és szellemi téren egyaránt. Látom, hogy ott az országos tanácskozások termei, itt az egyetemek katedrái, ott az iskolák tanszékei, itt a Sion magaslatai váltak a közérdekű ügy, a jobb sors biztosítás, az anyagi és szellemi helyzetjavítás vegyelemző laboratoriumaivá, s mindenünnen a varázsigé ellenállhatatlan hatalma szól: „haladás!” Látom, hogy ott egyesek önerejükre támaszkodva, az egyéni erő s kitartás bámulandó buzgalmával, itt társulatok az egyesülési ösztön s egyesített erők mindenható hatalmának hitével törnek elő; megtámadják a földet, hogy annak önmagukat leélt százados intézményeit újakkal cseréljék ki; ostrom alá veszik az eget, hogy leverjék róla a vakságnak, bigotságnak és szűkkeblűségnek reá erőszakolt zárait, sirba döntsék, a mi hitők és a világ ítélete szerint is leélte magát, életre keltsék ellenben azt, miben a szivnek, a léleknek hite, meggyőződése, élete öszpontosul.

S midőn e hely fontosságánál fogva avatott egyénekre, ugyszólva vezérszemélyekre vár, a kiknek ajkukról lehangzó minden szó ahoz értő ész, érett megfontolás, éles ítélőtehetség, alapos meggyőző erő és hatalom szüleménye legyen, minő egy Jézusé vala, melylyel szemébe mondá a világnak: „A ti cselekedeteitek gonoszok (Ján. 7, 7.)“ — egy Galileié: „mégis mozog a föld!“ — egy Lutheré: „itt állok, másképp nem tehetek!“ egy Dávid Ferenczé: „A mi Urunk Istenünk egy Isten!“ — valóban gyengeségem érzetében megilletődésszerű félelmem nem alaptalan.

De nem K. H.! Jézus maga mondá: „A ki megtartja életét, elveszti azt (Máté 10, 39.) S miután az ő evangéliumának szelleméből támadott jó indulat bátorságot szül, igazsága imponáló erőt, az élet szinterének eseményei pedig szilárd meggyőződést adnak a végre, hogy gyengébb erő is érvényesítheti magát az emberiség szent ügyének előmozdításában: a szolgálatot, melylyel Istennek, Jézus felhívásának: „vegyétek fel az én igát!“ (Mát. 11, 29.) és az emberiség szent ügyének tartozunk, félelemből megtagadnunk nem szabad.

A haladás érdekében vivatott küzdelem különben is nem új, egyidejű az az emberiséggel s folyton tartó mint a tenger mélyében a forrongás. Ott állnak az emlékezet világában a gyászos, de

büszkeségi jelvények: a tört fegyverek, tátongó sebhelyek, a megégett szívek hamvai, melyek csaknem 19 század lefolyása alatt, Jézus világboldogító tanának visszatetszéssel fogadtatása, s magoknak az apostoloknak egymás között támadott meghasonlása óta, a nemesebb eszmék szent tüzeiben elhamvadtak; ott állnak a diadali oszlopok: a ker. vallásnak világot uraló hatalma, s emberi nemünknek a miveltség jelen pontján való állása s naponkénti tökéletesedése. S mindezen dicsőségekben századok nagyjai és kicsinyei osztakoznak.

A valódi élet mivolta a tökéletesedésben határozódik, a tökéletesedés nélkülözhetlen feltétele a haladás, a haladás útja akadályokkal rakott, az akadályok elhárítása erőt igényel, s tetemesebb erőt csak többek közreműködése, egyesületek és társulatok fejthetnek ki. A társas élet által akarja tehát Isten célját diadalra vinni s önnön képét az emberiség között állandósítani, s a társulatok erejét megszentelő s diadalra vivő szellem pedig: a jóindulat, öszhang, egyetértés, szeretet. Ez az a varázshatalom, mely terem, épít, alkot és diadalra visz; az a bűvös jelszó, melynek enged ég, föld, nap, hold és csillagok; azon varázserő, mely nélkül nagy, szép, dicső nem létesült s létesülni nem is fog.

Multunk igazolja, jelenünk a mellett szól, s több mint bizonyos, hogy a jövő is a mellett fog tanuskodni, hogy akadály megtörve, haladás biztosítva, s kivánt cél elérve csak ott és akkor lehet, a hol és mikor a népek lelkületének közös szűségletéből merített s igazságon alapuló eszme mellett, mely mennyei lángként jár elől, a hit köteléke által összetartott kedély, szellem, akarat, szóval: öszhang, egyetértés önhaszon nélkül küzd és viv, mint a nagy apostol is szól: Teljesítsétek bé az én örömemet, hogy egyenlő indulattal legyetek stb.

K.H.! hogy minő volt a helyzet Filippiben, midőn a nagy apostol az emlitem szavakat írta oda, s mi indította arra, hogy fogságának nyomasztó helyzetéből ily szelid és szeretettel ömledező szavakban nyilatkozzék, legyen az, az általa alapított egyház tagjainak üldöztetése, vagy az erényeikkel és érdemeikkel felfuvalkodottak viselete által: „én szentebb vagyok náladnál“ okozott meghasonlás, a mint az írásmagyarázók különbözőleg vélik, az reánk szorosán nem tartozik, mert Istennek hála! közöttünk ma sem egyik, sem másik lényegesen nem pusztít. De mivel az apostol e néhány szóban a keresztény élethez illő helyzetre utal, a Jézus evangéliumának szellemében, mely szerint nagyot és kicsinyt, első

és utolsót a hitnek, szeretetnek s egy közös érdeknek kell hogy egybefűzzön, mivel e szavak alapját fejezik ki a társulati életnek, a melyen állhat és virágozhatik minden egyesület, e mai napon, midőn épen az alapigében kifejezett erények által szentesített ősi jogunk gyakorlása hozott egybe, felettök elmélkedni alkalomszerűnek találtam, egyfelől azért, mert multunk alapját, másfelől pedig jövőnk zálogát találom azokban.

1. Multunk alapját. A természet észleleteken alapuló s megmásíthatatlan törvényei szerint minden élet, minden fejlődés K. H.! különböző elemek vegyülése által feltételezett. A levegő éltetőséget, maga egy kis virág, mely ezer meg ezer állatot táplál, életet különböző elemek czélarányos vegyülésének öszhangzatából nyer, úgy hogy jogosan lett kimondva az: hogy élet, valódi élet és fejlődés csak ott és akkor lehetséges, a hol és, a mikor ezen különböző elemek között egymásra való hatásukban a szükségeltető és célzott aránybani öszhang fennáll.

A természet rendjében, háztartásában mindenütt fel is található ezen öszhang. Meg van az a nap, hold, csillagok rendszerében, az évszakoknak egymásra való hatásukban, meg az állat- és növényország végetlen ezrei között, elanynyira, hogy ha az öszhangot fenntartó kötelékekből csak egyet is kivennénk, megbomlanék a természet rendje és háztartása.

S az a hatalmas erő, mely a természetben a rokontárgyakat oly ellenállhatatlanul vonzza egyik a másikához, az a rokoniasulási ösztön meg van, meg kell hogy legyen az emberben, az Isten képe-re teremtett valóban is! A szív és lélek tehetségei, azok a nemes erények: szeretet, igazság, részvét, jótékonyosság, erény, alázatosság, melyek a keresztény vallás égi virágai, s melyekkel Isten egyfelől a földi életet mennyé varázsolni, másfelől az embert kegyessé és Isten országának polgárává nevelni akarta — rokonok s egymásra való hatásukat el nem téveszthetik. A jóindulatnak barátságot, az alázatosságnak tiszteletet, a részvétnek szivességet, a szeretetnek pedig — mely a szent könyv szavai szerint is a legfőbb s legnagyobb parancsolat (Mát. 22, 28.) s minden parancsolat ebben van befoglalva (Mát. 22, 40.) szülni kell a viszontszeretetet. S mindezen erények találkozásai aztán megszépítik az élet viszonyait! A lélek, mely igaz meggyőződéseiben meg nem tántorul, tetteiben követi a kötelesség és lelkiismeret szavát; a szív, melynek valódi lelkesedése önérdek nélküli és szabad, azt a mi szent, igaz és az embe-

riség közös üdve, szereti; a hit, mely keblünket az élet bármely csalódásai ellen férfiúi önelhatározással szokta felvértezni, csüggedetlenekké teszen, s tovább és tovább késztet földi hivatásunk tiszteiben. S így létre jön köztünk a táborhegyi öszhangzatos kicsiny társulat, a lelkesedés és elragadtatás szent szózatával: jó minékünk itt laknunk uram! ha akarod, csináljunk itt három hajlékot, neked egyet, Mózesnek egyet és Illyésnek egyet. (Mát. 17, 4.). Ismétlődik a patriarchalis korszak, hol 20—30, az Aethiusok családi viszonya, hol 80-an laktak együtt egyetértésben; ismétlődik az első keresztényi élet, hol a hiveknek mindenök közös és egy vala, egyenlő értelemmel és akarattal valának, a mint szt. Lukács evangélista megjegyzi.

Vagy hogy példájára is utaljak, az öszhang, egyetértés varázshatalmának, kérdezzétek csak a világ ítélőszékét — a történelmet, hogy fénylapjait, melyeken egyik vagy másik népnek vagy nemzetnek dicsősége, nagysága, tettei, vívmányai fénybetűkkel örökítve ragyognak, mi iratta oda? Mi adta a római birodalomnak egykori világhuralmát? Izraelnek Dávid és Salamon alatti fénykorát, a szabadállamok függetlenségét, hazánk és nemzetünk nagyságát egy szt. László, egy Nagy Lajos, egy Hunyadi Mátyás alatt, midőn erejének hire világra szólt, s hatalmának határa három tenger vizében halt el?

Kérdezzétek csak, mi volt az a bűvös fegyver, a mely ugy szólva gyakorlatlan, s csak egy maroknyi népet, a nagy és elszánt irtó háboruban, szemben egy hatalmas római birodalommal diadalra vezet, tűz és fegyver pusztításai között megtart? Mi volt az a varázserő, mi az apostoloknak s első keresztényeknek, lelkökben csupán Isten hitével s ajkukon az evangélium szabad igéivel, a máglyák lángjai s hóhér pallósai között is kitartást s elvhűséget biztosított, s így a keresztény anyaszentegyháznak tekintélyt és elterjedést?

Vagy kérdezd egyházi történelmedet keresztény hitfelekezetem! Tudakozódj elfogulás nélkül háromszázados lételednek annyi balszerencse s vizály közti fentartó talizmánja felől! Okoskodj, hogy Áronjaid, Mózeseid: egy Dávid Ferencz, egy Szentábrahámi, egy Enyedi s oly sok más jeleseid vezéreszméinek diadalát mi adta? önállóságodat mi biztosította? Irva talárod, felelve hallod — oh ne szégyeneld! büszkeséggel mondd ki! — a világ által ellenedbe akárhányszor gunyorosan használt erényed: öszhang, egyetértés, szeretet.

Ez erényt tartsátok meg továbbra is K. H.! egyenlő indulattal legyetek, egy szerelmetek legyen, egy értelemmel és egy akarrattal legyetek mert a miként multunk alapja ebben volt, ugy

2-or) Jövönk biztosítékát is ez adja. Jövendőmondás ajándékával nem bír az ember, mert a jövendőt csak az Isten tudja, azt mondja Esaiás próféta K.H.! s így véges észszel az Isten titkaiba való avatkozás, csak az ő mindentudóságával való tiszteletlenkedés lenne. De mint a természetben a változásokat bizonyos jelek szokták megelőzni, melyeknek többszörös tapasztalat utáni észlelése nemcsak a természetbuvárt, de a legegyszerűbb embereket is reá vitte, hogy a jelekből a változások megtörténésére csaknem valószínűséggel jövendöljenek mint például: a déli szél fuvásából, a hajnalpir kimaradásából, továbbá a nap-, holdudvar és csillagrezgésekből, melyek a levegőnek vízgőzökkel való túltöltöttségéből származnak, a magára nem sokáig várató esőre; így a jövővel szemben is vannak jeleink az emberi életre vonatkozólag: a megelőző eseményekből kifejlődő következmény, mely mint okozat születik azokból, különben semmis volna egyfelől a bölcs Salamon állítása: „A bölcs ember mindent lát“ (Péld. 9, 1.) másfelől hasztalan állította volna fel a közvélemény az elfogadott elvet: „A mult alapja vagyis tüköre a jövőnek!“

A zsidóknál meg volt a jövendölés és pedig a szent könyv tanítása szerint a főpap tisztében, ki egyedül kérdezhetette meg a jövendő felől a Jehovát a hatalmába adott, ugy nevezett: urim és thummim (világosságok és tökélyek) nevű kövek segítségével. Jézus a nép erkölcsi életét vizsgálta, s abban találta meg jövendölésének csalhatatlan vezérköveit. Látta, hogy azon nép, melyet a szeretet szent láncza fűz egybe, mely egymással békeségben él, tiszteli a törvényt, jogot, igazságot, szereti Istenét, hazáját, királyát, s minden cselekedeteinek rúgóit a tiszta erkölcs vezérli: nő, gyarapodik, fénylik, s élete hovatovább erősebb; míg ellenben ott, hol az erkölcsiség kihalt s a népek békéjét a pártviszály átkos dühe szaggatja, mely minden keresztény érzést elfojt, csak teng és sinlődik az élet a megsemmisülés végső harcával küszködve, melynek bekövetkezése elkerülhetlen. Ez alapon mondá ki megdönthetetlen elvét: „Mind den ország, valamely magában meghasonlik, elpusztul, és egy város is vagy háznép, a mely meghasonlik, magában meg nem maradhat“ (Mát. 12, 25.) E meggyőződésből voná a következtetést Jeruzsálemre vonatkozólag: „Bizony mondom nektek, nem marad abban egy kő a más kövön, mely el nem romlana. (Mát. 24, 2.)

Életünk jelen minémüsége adja nekünk is, tehát K.H.! a jövőt átlátó hatalmat, s erre alapítva mondám én, hogy a nagy após-

tol szavainak szellemében kifejlődött öszhang, egyetértés, ha hittel lélekkel annak élve, diadalra jut közöttünk, záloga lesz, vagyis biztosítéka a jövőnek!

Oh mert ha minket, mint egy atyának gyermekeit, kiknek egy a hivatásunk, rendeltetésünk: a tökéletesedés és az életnek boldog-gá tétele, mint amaz első keresztény társulatot Jézus szelleme hat át; ha igazság, kegyesség, szeretet, békeség vezérel érzelemben, gondolatban és cselekedetben, távol minden önzéstől, egyenlenségtől és pártviszálytól, melyek, mint az ugy nevezett aqua tofana a vele megérintett testet szétदारabolják, részekre osztják a keresztény családi élet testét; ha mi, a szabad mozgalom eszméjére fel-emelkedve, abban, a mit az idő mozgásba hozott s közös érdekű hasztalanul nem vitatjuk, hogy én Apolosé és Kéfásé, én Kálvin, Luther vagy Socinus követője vagyok, hanem egyöntetűen járunk el, kikerülve szt. Pál apostol keserű kifakadásait: **A v a g y r é s z e k r e o s z t a t o t t - e a K r i s z t u s ?** — biztosan jövendölhetem K.H. hogy jövőnk biztos, keresztény egyházi életünk jézusi lesz, boldogító egyesek és családokra nézve, üdvadó osztályok és testületek életére, s nem kél ajkunkra a visszasohajtás fájdalmas panasza: „Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban!”

Ime K.H.! a mód és út, mely haladást és jövőt biztosít: az öszhang és egyetértés jézusi szellemben! E volt alapja multodnak keresztény hitfelekezetem! Ennek szenteld kebledet ezután is, és élni fogsz; mert a mit háromszáz év igazságában megszentelt, kiváltáságot a jövővel szemben is! Oh vidd diadalra ezt kebledben, s ezzel mondd: **K ö v e t e m a z i g a z s á g o t, h i t e t, s z e r e t e t e t, b é k e s é g e t, s m i g m e g h a l o k, m a g a m a t a z é n t ö k é l e t e s s é g e m b ő l k i n e m t a g a d o m, i g a z s á g o m a t m e g t a r t o m!** (Jób. 27, 5. 6.) **J e r t e k ! i n d u l j u n k f e l a z e r é n y m e l l e t t i m u n k á s s á g r a s i s t e n i f é l e l e m r e ! Á l l j u n k m e g a h i t b e n ; c s e l e k e d j u n k u g y m i n t f é r f i a k, l e g y ü n k e r ő s e k ! S z e r e s s ü k e g y m á s t n e c s a k b e s z é d d e l é s n y e l v v e l, h a n e m c s e l e k e d e t t e l é s v a l ó s á g g a l i s ! I g y J é z u s p a n a s z a n e m f o g i l l e t n i m i n k e t : E n é p c s a k n y e l v v e l t i s z t e l e n g e m e t, s z i v e p e d i g t ő l e m t á v o l v a n (1. Ján. 3, 18.), s ő t b e t e l j e s ü l r a j t u n k : „ M e g ú j i t o m J e r u z s á l e m e t ö r ö m m e l é s v i g a s s á g g a l. (Esa. 65, 18.). Amen.**
